

DYNAMO 2

Startkonferens
&
Projektbeskrivningar

Titel: DYNAMO 2 - Startkonferens & Projektbeskrivningar
Serie: VINNOVA Information VI 2007:04
ISSN: 1650-3120
Utgiven: Februari 2007
Utgivare: VINNOVA –Verket för Innovationssystem
VINNOVA Diariernr: 2007-00138

VINNOVAs uppgift är att *främja hållbar tillväxt* genom finansiering av *behovsmotiverad forskning* och utveckling av *effektiva innovationssystem*.

Genom sitt arbete ska VINNOVA tydligt bidra till att Sverige utvecklas till ett ledande tillväxtland.

I serien VINNOVA Information publiceras informations- och presentationsmaterial som beskriver VINNOVAs verksamhet samt programbeskrivningar, projektkataloger, verksamhetsberättelser etc.

Forskning och innovation för hållbar tillväxt.

VINNOVA's mission is to *promote sustainable growth* by developing *effective innovation systems* and funding *problem-oriented research*.

I VINNOVAs publikationsserier redovisar bland andra forskare, utredare och analytiker sina projekt. Publiceringen innebär inte att VINNOVA tar ställning till framförda åsikter, slutsatser och resultat. Undantag är publikationsserien VINNOVA Policy som återger VINNOVAs synpunkter och ställningstaganden. VINNOVAs publikationer finns att beställa, läsa och ladda ner via www.VINNOVA.se. Tryckta utgåvor av VINNOVA Analys, Forum och Rapport säljs via Fritzes, www.fritzes.se, tel 08-690 91 90, fax 08-690 91 91 eller order.fritzes@nj.se

VINNOVA's – Swedish Agency for Innovation Systems – publications are published at www.VINNOVA.se

DYNAMO 2

Startkonferens & Projektbeskrivningar

Ufsunda Slott

8 – 9 november 2006

Förord

VINNOVA bedömer ökad rörlighet på arbetsmarknaden som viktig för tillväxt, nya jobb, bättre fungerande arbetsmarknad och bättre arbetsvillkor för de anställda.

När DYNAMO-programmet nu genomfört en ny utlysning vill vi på detta sätt sprida kännedom om de 18 nystartade och mycket intressanta projekten.

Vi hoppas att skriften ska underlätta kontakterna mellan DYNAMO-programmet, de enskilda projekten och omvärlden.

Ta gärna direktkontakt med projekten eller med oss inom programledningen.

VINNOVA i januari 2007

Erling Ribbing
Programledare DYNAMO

Innehåll

1	Inledning	7
2	Rörlighet, ledarskap och innovativa processer	9
3	DYNAMO 2-utlysningens bakgrund	11
4	Projektbeskrivningar.....	13
4.1	Vakanskedjor och rörlighet Individ, organisations-, arbetsmarknads- och regionala perspektiv	13
4.2	Drivkraft Växling.....	14
4.3	Media, rörlighet och region – MEMOREG	15
4.4	Regionförstoring på gränsen En studie om arbete, liv och hälsa i en perifer tillväxtregion.....	16
4.5	Arbetsmarknadsrelaterade flyttningar i Sverige.....	17
4.6	Yrkesroller och validering inom träindustrin Förbättrad kompetensförsörjning och ökad rörlighet mellan yrken och kompetensområden	18
4.7	Geografiska villkor för produktivitet och sysselsättning. Betydelsen av kompetensstillgång, arbetskraftsrörlighet och regionförstoring	20
4.8	Rörligt arbetsliv – förflyttningar, karriär och vardagsliv	21
4.9	Talent mobility and skills provision in dynamic labour markets (Dynamiska arbetsmarknader: kompetens, talang, mobilitet)	22
4.10	Tryggare omställning – ökad rörlighet.....	23
4.11	Regionförstoring och regionförminskning? Individens räckhåll – platsbundenhet, rörlighet och kön.....	24
4.12	Från högskola till arbetsliv	25
4.13	Lärlingsutbildning – en väg till en bättre fungerande arbetsmarknad?	26
4.14	Rörlighet på den segregerade arbetsmarknaden? Entreprenörskapets möjligheter och begränsningar.....	28
4.15	Ökad rörlighet och alternativa arbetstillfällen Tre steg för en bättre arbetsmarknad.....	29
4.16	När jobbet försvinner.....	30
4.17	Accelerator - ökad rörlighet i organisationer och nätverk.....	30
5	DYNAMO 2s tre prioriterade områden	33
6	Beröringspunkter mellan projekten	35

7	VINNOVA och rörlighetsfrågorna	39
8	Avslutning.....	41

1 Inledning

Erling Ribbing inledde konferensen med att hälsa alla välkomna och kortfattat berätta om DYNAMO-programmet, som är en del av VINNOVAs verksamhet. VINNOVA har till uppgift att främja hållbar tillväxt genom behovsmotiverad forskning eller som Erling Ribbing uttryckte det – *VINNOVA vill förändra världen*. VINNOVA skiljer sig från forskningsråden genom att ha denna tydliga åtgärdsinriktning.

DYNAMO-programmets utgångspunkt är att *rörlighet är bra*. DYNAMO 1 har utgått från individen och bl a tagit fasta på Gunnar Aronssons forskning som visar att individer ofta känner sig inlåsta - vissa t o m dubbelinlåsta - både fel yrke och fel arbetsplats. Att detta ger upphov till vantrivsel och så småningom ohälsa är lätt att förstå.

Erling Ribbing fortsatte med att säga att DYNAMO 1 har två huvudspår: *Rörlighet för kompetensförsörjning, tillväxt och sysselsättning* och *Rörlighet genom aktiv samverkan för ökad hälsa*. Det senare innehåller också ett regeringsuppdrag. Inom ramen för DYNAMO finns även projekt som på olika sätt försöker problematisera rörlighetsbegreppet.

DYNAMO 2 har tre prioriterade områden *Arbetskraftens rörlighet, Regionförstoring, breddad arbetsmarknad och nya jobb* samt *Mellanhandsfunktioner och alternativa arbetstillfällen* - Alla tre mycket viktiga områden. De projekt som beviljats medel från VINNOVA och nu ingår i DYNAMO 2 är fördelade på dessa tre områden med 6 projekt i varje.

Både DYNAMO 1 och DYNAMO 2-projekten är spridda över hela landet. De stora avstånden får dock inte hindra ett gott samarbete, framhöll Erling Ribbing. Det är viktigt med bra kontakt, dels mellan projekten sinsemellan och dels mellan projekten och VINNOVA. För att uppnå detta har programledningen för DYNAMO besökt de olika projekten och kontinuerligt anordnat seminarier där projekten har träffats och utbytt erfarenheter. Ett antal skrifter har också sammanställts och publicerats (se www.VINNOVA.se). Samma arbetssätt kommer att tillämpas för DYNAMO 2.

DYNAMO-projekten ska utvärderas och f.n. genomförs en utvärdering av arbetsgivarvarningsprojekten i DYNAMO 1. Även DYNAMO 2 kommer att utvärderas men hur och av vem är ännu inte bestämt.

2 Rörlighet, ledarskap och innovativa processer

Efter denna inledning var det Mats Engwalls tur att tala om Rörlighet, ledarskap och innovativa processer. Mats Engwall är enhetschef för VINNOVAs Arbetslivsenhet där DYNAMO-programmet ingår.

Mats Engwall framhöll att Arbetslivsenheten är ett brohuvud för att föra in sociala perspektiv i den tekniska världen. **Vision:** *Arbetslivsutveckling för innovationer, tillväxt och jobb med mänskliga förtecken.* Denna vision måste finnas med om VINNOVA ska kunna påverka utvecklingen.

Han uppmanade konferensdeltagarna att berätta för VINNOVA om sina behov av forskning för att därigenom påverka programutvecklingen. Innovationer skapas av människor i organisatoriska sammanhang. Han beskrev därefter fyra satsningsområden:

- Rörlighet i arbetslivet
- Innovativa företags ledning av produktinnovation
- Arbetsplatsen som innovationssystem
- Arbetsorganisation i tjänstesamhället

Mats Engwall slutade med att berätta om en ny utlysning, LEKA – Ledarskap, kreativitet och arbetsorganisation.

3 DYNAMO 2-utlysningens bakgrund

Casten von Otter inledde med en kommentar om arbetslivsforskningen under den nya regeringen. Han tyckte sig ana att den nya regeringen har en annan syn på arbetslivsforskningen än den gamla hade. Arbetslivsinstitutet kom från början till för att förstärka medbestämmanderätten när MBL infördes. Globaliseringen har skapat en struktur som gör att samförståndsandan inte är lika betydelsefull längre. Parterna tvingas ta hänsyn till internationella förhållanden. Med liberal eller nyliberal grundsyn finns inte samma behov av denna forskning. Här är det fråga om fria val på en fri marknad och välfungerande incitament. Det kan ses som att arbetslivsforskningen har överprövat människors val och analyserat arbetslivet i termer som är mindre relevanta i en öppen marknads ekonomi. Margret Thatcher angrep detta i England. Hon ansåg att sociologin sår split i samhället genom att identifiera olika spänningar mellan sociala grupper och hon trodde inte på ” tredje vägens *social engineering*”. Har Arbetslivsinstitutet jobbat med föreställningar som kanske inte är aktuella längre? Vi måste kunna ställa frågan. Vi lever i ett konsumtionssamhälle där arbetslivet i väsentligt högre grad nu än förr styrs och påverkas via konsumtionsprocesser. EU-direktiv och andra internationella konventioner spelar en allt större roll och lämnar ett allt mindre utrymme för traditionella skandinaviska alternativ till den internationellt dominerande produktionsordningen.

Casten von Otter framhöll vikten av att vi i detta program överväger den nya situation vi nu befinner oss i och som det just nu aktuella direktivet om arbetstidsregleringen i EU är ett exempel på. Han pekade på tre centrala frågeställningar som är aktuella i DYNAMO 2-programmet, som kan tänkas påverkas av den nya politiken:

- 1 Förändringar i A-kassan påverkar arbetskraftens rörlighet, inte bara i geografisk mening utan också mellan olika yrken.
- 2 Mellanhandsfunktioner får en ökad roll.
- 3 Alternativa arbetstillfällen kommer nog inte regeringen att satsa på.

4 Projektbeskrivningar

Alla projekten hade i förväg skickat in ett A4-blad med beskrivning av projektet. Dessa blad hade förstörats upp till posters och hängts upp på väggarna i konferenssalen. Deltagarna fick gå runt och ta del av varandras projekt och fråga och informera varandra om projekten och fundera över likhet och hur man kan vara komplement till varandra. Detta för att en grund för samarbete mellan projekten skulle läggas och därmed skapa förutsättningar för synergieffekter. De olika projekten beskrevs på nedanstående sätt i posterform.

4.1 Vakanskedjor och rörlighet Individ, organisations-, arbetsmarknads- och regionala perspektiv

Fredrik Augustsson, Gunnar Aronsson & Henrik Bäckström, Arbetslivsinstitutet och Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet

Projektet syftar till att ge en fördjupad bild av individuell rörlighet och arbetslivets omvandlingsprocesser genom studier av vakanskedjor. Studiens objekt är såväl individers motiv och överväganden, som organisationers strategier och de omställningsagenter och stödsystem som eventuellt aktiveras när vakanser uppstår.

Projektet syftar också till att ge erfarenheter av och värdera i vilken utsträckning studier av vakanskedjor utgör ett fruktbart perspektiv för att bättre förstå rörlighetens drivkrafter och konsekvenser.

Projektet har en tvärvetenskaplig ansats och utgår ifrån en ”helhetssyn” där individ, organisations- arbetsmarknads- och regionala perspektiv kopplas samman. Den breda ansatsen är en nödvändighet eftersom vakanser uppstår inom organisationer, men besätts av individer. Vakanser kan fyllas av personer inom samma organisation, från en annan organisation eller av någon som är arbetslös. Studier av vakanser har därmed direkta kopplingar till interna och externa arbetsmarknader, liksom till inträde och utträde från arbetsmarknaden som helhet.

I projektet används kvalitativa metoder för datainsamling. Individer som bytt arbetsgivare intervjuas angående vilka motiv, t.ex. hälsoskäl, de haft för sitt arbetsbyte.

Personalansvariga i organisationer där vakanser uppstått intervjuas om vilka överväganden och strategier de använt sig av.

På basis av kvalitativa data avser projektet utveckla modeller för att beskriva och analysera omfattningen av rörlighet och arbetslivets omvandling på basis av vakanskedjebegreppet.

Projektets påbörjades hösten 2006, men merparten av arbetet genomförs under 2007 och 2008.

Under hösten 2006 har projektet drivits inom temat ”Vägar till ett friskare arbetsliv” med sin bas inom enheten för arbetshälsa vid Arbetslivsinstitutet. Projektet kommer under slutet av 2006/början av 2007 att ändra huvudman.

4.2 Drivkraft Växling

Ulf Andersson, Arbetsgivningen i Skaraborg

Problembeskrivning

Bara inom Västra Götalandsregionen riskerar nästan 10 000 mindre företag att läggas ner inom en 10-årsperiod, eftersom ägaren kommer att pensionera sig, utan att ha lämnat över företaget till en ny ägare.

Ett dilemma i dessa sammanhang är att företagen ofta har varit mer av försörjningsföretag, och inte inriktade på tillväxt, vilket inneburit att det i företaget kan ha ackumulerats betydande värden utan att verksamheten har sådan omfattning att det är av intresse för investerare. Folk som vill ta över och arbeta i företaget har ofta inte ekonomiska resurser att köpa.

Därmed är kretsen av intresserade köpare begränsad. Följaktligen är en slakt av företaget, eller uppköp av en konkurrent de enda möjligheterna som kvarstår.

Effektmål

Inom projektet ”Drivkraft växling” kommer vi att utveckla en heltäckande modell för ägarskifte, där den tillträdande ägaren ska ha möjligheter att inom företaget arbeta sig till ägandet, samtidigt som han/hon får chansen att lära sig verksamheten, knyta kontakter med kunder, leverantörer, banker, komplementärer m.m.

Projekt mål

Inom projektet ska genom teoretiskt utvecklingsarbete och praktisk tillämpning skapas modeller för:

- Förberedelse av säljare
- Förberedelse av köpare
- Matchning
- Avtalsformer anpassade till parternas önskemål

- Planering av övertagandefasen, då köpare och säljare arbetar parallellt
- Förstärkning av samarbetet genom affärsutveckling, styrelsearbete, coaching
- Säkring av driften i den nye ägarens regi

Unicitet

Frågan om övertagande av företag är väl uppmärksammas i olika sammanhang.

Detta projekt skiljer sig dock i två väsentliga delar:

- 1 Möjligheten för människor utan stort eget kapital att förvärva ett igångvarande företag
- 2 Hänsynen till individuella personligheter och drivkrafter, och metoder för att skapa ett starkare företag genom bra samarbete mellan köpare och säljare.

4.3 Media, rörlighet och region – MEMOREG

Anna Olofsson & Lars Westin, Umeå universitet, Centrum för regionalvetenskap

Hur påverkar medierna människors bild av en region?

MEMOREG analyserar ytterst effekterna av mediagränser för individers minnesbild av rummet på olika fysiska och mentala avstånd och därmed uppfattningen om möjligheten att integrera i en region, dvs. den mentala representationen av regioners potential.

Botniabanan gör Umeåregionen och Örnsköldsvik till en arbetsmarknadsregion

Umeåregionen hör till de snabbast växande regionerna i Sverige. Med Botniabanan öppnas även en möjlighet att växa genom integration med Örnsköldsviks arbetsmarknad. Förutsättningar för att skapa en integrerad region med 200 000 invånare är därför goda.

Tes - Lokala medier försvårar regional utveckling

I tidigare förstudier har forskargruppen bakom MEMOREG visat att de mediala barriärerna kan komma att utgöra betydande hinder för ett snabbt tillgodogörande av tillväxt-effekten vid en integration som inleds med Botniabanans start. Analyser visar att media är starkt kopplade till existerande gränser.

Mentala regioner – enkätstudie

Hur uppfattas och konstrueras regioner på ett mentalt plan i relation till andra regioner av människor på olika samhällsnivåer?

Mediala regioner – innehållsanalys

Hur speglas Umeåregionen i Örnsköldsvik och vice versa i lokala medier med avseende på näringslivsutveckling, tillväxt och regional utveckling? Hur har lokala medier presenterat Botniabanans i sina respektive medier? (Innehållsanalys)

Media företagens strategier – deskriptiv intervjustudie

Hur resonerar medieföretagen i Umeå och Örnsköldsvik när det gäller konsekvenserna av den regionala utvecklingen Botniabanans innebär för deras respektive marknader?

Tillväxt- och flödesindikatorer – data

Hur har de båda regionerna och interaktionen dem emellan utvecklats under studieperioden 2001-2006 vad gäller:

Mediegräns

Länsgräns

Örnsköldsvik Umeå

Västernorrlands län Västerbottens län

Mittnytt Västerbottens-Nytt

Örnsköldsviks Allehand Västerbottens-kuriren

P4 Västernorrland P4 Västerbotten

Avstånd 100 km Botniabanans dragning

75 minuter med bil

40 minuter med Botniabanans tåg

4.4 Regionförstoring på gränsen

En studie om arbete, liv och hälsa i en perifer tillväxtregion

Sune Berger & Svante Karlsson, Cerut, Karlstads universitet

Stora delar av den svenska landsbygden kännetecknas i dag av strukturella problem med:

- låg tillväxt
- låg rörlighet
- låg andel unga
- låg utbildningsnivå
- utflyttning av människor och företag

I det sammanhanget ter sig platser på landsbygden som uppvisar stark tillväxt som särskilt intressanta. Värmländska kommuner som Årjäng och Eda omfattar just sådana platser och exemplifierar dessutom gränsnära regionförstoring. De båda kommunerna

ingår numera i Oslos pendlingsomland och drar dessutom nytta av de norska servicere-sorna till nyetablerade köpcentra på svenska sidan.

Den omfattande arbetskraftspendlingen innebär att byggnadsarbetare, sjukvårdspersonal och servicepersonal inom hotell- och restaurangnäringen ser den norska arbetsmarknaden som ytterst attraktiv. Vi vill inom projektet studera såväl de ekonomiska som de sociala och hälsomässiga konsekvenserna av pendlingen och den ekonomiska tillväxten. Dessutom vill vi analysera normmännens rörelser över gränsen för inköpsresor och bosättning. I det sammanhanget är det av intresse att belysa riksgränsen som mentalitetsbarriär, men också som en möjlighet att överbrygga föreställningar om nationella särdrag. Även om riksgränsen i det här sammanhanget också är en yttre EU-gräns ger arbetskraftspendling och flyttningsrörelser ökade möjligheter till öppenhet och integration.

Fem systematiska datainsamlingar kommer att genomföras:

- 1 Befolkningsstudie, en surveyundersökning omfattande ca 1000 individer
- 2 Pendlingsstudie genom resedagböcker och djupintervjuer
- 3 Registerstudie som inkluderar in- och utflyttning, företagsetableringar, pendling mm.
- 4 Panelstudie, kvalitativa intervjuer med en utvald grupp som genomförs var sjätte månad och rör arbete, vardagsliv och hälsa.
- 5 Intervjuer med nyckelpersoner som politiker, företagare, fackliga företrädare och arbetsförmedlare. Vidare intervjuer med ett urval av befolkningen för att identifiera mentala bilder och hur de påverkar regionförstoringen.

4.5 Arbetsmarknadsrelaterade flyttningar i Sverige

Bo Malmberg & Thomas Niedomysl, Institutet för framtidsstudier

Projektets övergripande syfte är att undersöka varför svenskarna flyttar med särskilt fokus på arbetsmarknadsrelaterade flyttningar. Mer specifikt kommer vi att studera hur avstånd, administrativa indelningar, funktionella regioner och bebyggelse typer påverkar:

- *Vem* (socioekonomiska och demografiska karaktäristika såsom kön, ålder, utbildning, inkomst och hushållssammansättning) det är som flyttar;
- *Vart* (exempelvis olika sorters regioner med varierande pendlingsmöjligheter och arbetsmarknadsutbud över olika avstånd) man flyttar och;
- *Varför* (orsaker till flyttning samt motivering till val av bostadsort) man flyttar?

Därigenom kommer vi att kunna belysa en mängd olika frågor såsom exempelvis om man i större utsträckning flyttar av boendeskal i regioner med välutbyggd infrastruktur,

om man oftare flyttar till storstadsregioner av arbetsmarknadsskäl etc. i en mängd olika kombinationer.

Projektet kommer att utgå från två sorters material, dels ett longitudinellt registermaterial där samtliga svenskers flyttningar kan studeras och dels genom en enkät där uppgifter som ej kan fås via registermaterialet samlas in.

- *Registermaterialet* innehåller en mängd individdata på detaljerad geografisk nivå för åren 1990-2004 vilket möjliggör analyser av hur såväl pendling som flyttningar utvecklats över tid för olika grupper och hur olika flyttarpopulationer ser ut beroende på olika definitioner av flyttning samt vilka konsekvenser det får för olika flyttstudier.
- *Postenkäten* kommer huvudsakligen att utgå från två öppna frågor om varför man flyttade och varför man valde en viss destination. Därtill kommer ett mindre antal frågor att behandlas i enkäten. Det empiriska materialet kommer även att göras tillgängligt för andra forskare.

4.6 Yrkesroller och validering inom träindustrin Förbättrad kompetensförsörjning och ökad rörlighet mellan yrken och kompetensområden

Thomas Strand & Bodil Svensson, Stiftelsen Träcentrum

”Det värsta som kan hända är inte att de anställda kompetensutvecklare sig och drar vidare till andra företag. Det värsta som kan hända är att de inte utvecklar sig och stannar kvar”

Bakgrund

Den svenska träindustrin är i snabb förändring för att kunna möta en hårdare konkurrens från omvärlden. Branschen består av flera små och medelstora företag, flera av dem med en lång historia. Branschen är traditionell i många avseenden, men ny teknik och nya metoder är på väg in och tillväxtpotentialen är stor. I den undersökning som Träcentrum genomförde 2001-2002 intervjuades 170 VD,ar i små och medelstora träindustrier. 40 % av dem såg inte något marknadshinder för tillväxt.

Enligt en undersökning som TMF (Trä & Möbelindustriförbundet) genomförde 2005 framkommer ett behov av 5 000 och 10 000 nya träindustriarbetare de närmaste 5 åren. Detta är dubbelt så många som utexamineras från gymnasieskolorna i dag.

Denna tillväxtpotential och det behov av arbetskraft som vi ser inom en snar framtid kräver nya arbetssätt för träindustrin och för arbetsmarknadens aktörer. Ett stort problem inom den svenska träindustrin idag är att det inte finns några klart definierade yrkesroller. Många är anställda som maskinsnickare, specialsnickare eller träindustriarbetare. Benämningarna betyder inte bara olika inom olika företag, de omfattar dessutom flera olika yrkesroller med odefinierade kompetenskrav. Personer med utländsk

utbildning och arbetslivserfarenhet har ingen möjlighet att konkret kunna redogöra för sin anställningsbarhet då det inte finns vare sig yrkesroller eller fastställda kompetenskrav för branschen att jämföra med. Den validering som idag görs omfattar dessutom enbart akademisk kunskap, inte praktisk kompetens och yrkeserfarenhet.

Nuvarande tillstånd

- Fastställa yrkesroller inom träindustrin
- Plattformar för förbättrad kompetensförsörjning
- Vilken kompetens har en invandrad industriarbetare?
- Felaktigt inskrivna arbetssökande i AF:s register
- Skolornas utbildningar dåligt anpassade till nuläget i industrin
- Låg andel kvinnor i branschen

Kommande tillstånd

- Ökad säkerhet
- Ökad konkurrenskraft för träindustrin genom hög utnyttjandegrad av maskiner
- Ökad rörlighet mellan yrken med liknande arbetsuppgifter
- Arbetsrotation
- Företagen ska "äga" sina processer kring dyra investeringar
- Bättre anställningsbarhet för studenter och övriga arbetssökande
- Ökat intresse för branschen bland kvinnor

Samverkan

- Trä och Möbelindustriförbundet
- Gjuteriföreningen
- Länsarbetsnämnden (tillsvidare)
- Resurscentrum för Validering
- Skogs & Träfacket
- Internationella Handelhögskolan
- Ingenjörshögskolan i Jönköping
- Företag i träbranschen
- Stiftelsen Träcentrum Nässjö

4.7 Geografiska villkor för produktivitet och sysselsättning. Betydelsen av kompetenstillgång, arbetskraftsrörlighet och regionförstoring

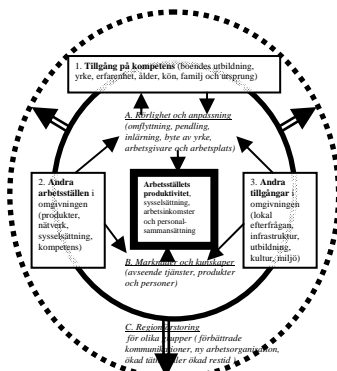
Einar Holm, Urban Lindgren & John Öst, Kulturgeografiska institutionen vid Umeå universitet

Projektet analyserar den geografiska näromgivningens betydelse för tillväxt och välfärd. Arbetskraftens rörlighet, företagsstrukturen och andra förutsättningar på lokala arbetsmarknader undersöks och relateras till utvecklingen av produktivitet, inkomster och sysselsättning på lokaliserade arbetsplatser. Speciellt analyseras mekanismer som påverkar företeelsen regionförstoring via arbetskraftens rörlighet och anpassning i form av omflyttning, pendling, inläring, byte av yrke, arbetsgivare och arbetsplats. Förbättrade kommunikationer, ändrad arbetsorganisation, längre restider, fortsatt urbanisering och/eller tätare bebyggelsestruktur är exempel på mekanismer som kan påverka kompetensförsörjning och produktionsvillkor på lokala arbetsmarknader. Dessutom studeras vilken betydelse den lokala tillgången på andra företag på olika stora lokala arbetsmarknader har för produktivitet och sysselsättning.

Projektet organiseras i ett antal delprojekt, preliminärt bl.a. följande:

- Kunskapsöversikt över forskning om geografisk rörlighet i Sverige
- Rörlighetens förändring – Bostad - arbete för olika grupper 1985-2003
- Företagens arbetskraftsförsörjning och geografisk arbetskraftsrörlighet
- Nyutexaminerades rörlighetsmönster
- Regionförstoringens konsekvenser för individ och arbetsmarknad
- Syntes av delprojekten – Hemmabasens betydelse för tillväxt

Figuren illustrerar projektets tankemodell. Den ger ramen för syntesen och integrationen av delprojekten. Kulturgeografiska institutionen vid Umeå Universitet ansvarar för projektet. I forskningen medverkar också CIND-miljön vid Uppsala universitet och nationalekonomi i Umeå liksom även myndigheterna ITPS och AMS och företaget Ångpanneföreningen.

4.8 Rörligt arbetsliv – förflyttningar, karriär och vardagsliv

Sandra Jönsson, fil.dr, Malmö högskola & Christina Scholten, fil.dr, Arbetslivsinstitutet

Studien har en samhällsgeografisk och organisationspsykologisk ansats med syfte att ur ett jämställdhetsperspektiv utforska sambandet mellan geografisk rörlighet, karriärutveckling och upplevd hälsa hos individer som långpendlar till sitt arbete.

Bakgrunden är att högutbildade och personer med specialistkompetens har betydligt större arbetsmarknadsregioner och reser längre än andra. Förbättrade persontransporter, snabbare kommunikationsteknologi med allt högre prestanda och till lägre priser ökar också möjligheterna till fysisk frikoppling från arbetsplatsen som inte varit möjlig tidigare. Samtidigt är inte människor speciellt flyttbenägna. Vissa aktiviteter i människors liv är djupt rotade på specifika platser. Vissa platser är mer attraktiva att bosätta sig på än andra. Inom ramen för projektet ställer vi oss frågor om hur familjen förhandlar om långpendlandet, dvs. vilka är orsakerna till att man väljer att bo kvar och den ena eller båda vuxna i familjen långpendlar till sitt arbete? Hur organiseras vardagen när den ene/a i ett hushåll långpendlar? Hur påverkas genusordningen i hushållet? Vilken betydelse har pendlingen för den individuella karriärutvecklingen? Hur påverkas den enskildes upplevelse av hälsa i relation till pendling? Hur ser arbetsgivaren på långpendlande personal och finns det speciella strategier från organisationens sida att möta pendlarnas situation? I vilken rumslig kontext verkar organisationen?

Studien kommer inledningsvis att genomföras som en kvalitativ explorativ studie där data i huvudsak genereras ur semistrukturerade intervjuer med anställda, arbetsgivare och företagshälsovård. Anställda kommer också att uppmanas föra tidsdagböcker för att möjliggöra en kartering av vardagens organisering, strategier för att hantera olika situationer och ”skarpa lägen” som bygger på att det är långt mellan bostad och arbetsplats.

De kvalitativa analyserna ska därefter ge underlag för en kvantitativ delstudie med fokus på organisation och hälsa ur ett genusperspektiv.

Studien hoppas ge vid handen resultat som visar hur människor ser på pendlande, vilka erfarenheter och upplevelser de har av att resa, vilka förhandlingar som träder i kraft när en eller båda vuxna i ett hushåll långpendlar, hur de menar att deras hälsa påverkas liksom genusrelationerna samt hur arbetsgivaren och företagshälsovården förhåller sig till denna grupp arbetstagare.

4.9 Talent mobility and skills provision in dynamic labour markets (Dynamiska arbetsmarknader: kompetens, talang, mobilitet)

Professor Bjørn Asheim, CIRCLE (Centre for Innovation, Research and Competence in the Learning Economy)/Department of Social and Economic Geography, Lund University

The aim of the project is to attain a deeper understanding of preconditions for labour mobility and enlargement of regional labour market. Thus, the project addresses two of the three outlined prioritised areas of the DYNAMO 2 call: (1) the mobility of the labour force, and (2) the enlargement of regional labour markets.

The project will especially focus on *talent mobility*, as talent understood as highly skilled and creative people is the key to securing a sustainable employment and economic growth in a globalising economy. Moreover, the project introduces an alternative strategy towards creating enlarged regional labour markets. Instead of the more traditional strategy of trying to accomplish a geographical extension of the regional labour market through increased commuting and improved means of transportation, the project suggests that a better strategy would be to aim at changing the sectoral composition of the labour market. This can be achieved by planning for a transition of the regional economies from exploiting localisation economies based on a specialised economy or diversified, but unrelated urbanisation economies, to economies that are characterised by *related variety* within and between sectors, focusing on which combinations of *knowledge bases* create most knowledge spillovers and innovation. This will not only generate a more diversified supply of jobs as well as increased employment, but will also result in more dynamic regional labour markets, which, thus, will be more tuned towards producing stronger economic growth.

New research has shown that both these strategies towards promoting increased labour market mobility, i.e. talent attraction and retention, and enlargement of labour markets, represent the most efficient means of creating innovative and competitive firms and regions. Thus, the aims and expected results from the project will represent novel and strategically important knowledge, relevant for regional as well as national agencies, for promoting increased employment and economic growth and, thus, securing a sustainable economic and social development in Sweden.

With the point of departure outlined above, the project has the following key research questions:

- To investigate how mobility - and especially talent mobility - can be promoted and how this can secure a better and more adequate skills provision for dynamic labour markets. Specifically the question if talent mobility is more influenced by changes in 'people climate' (i.e. quality of place) than in 'business climate' will be address-

sed to determine if ‘people follow jobs’ or ‘jobs follow people’ in the ‘new economy’.

- To investigate how an enlargement of regional labour markets, leading to higher employment, better and more diversified job offers and increased economic growth (i.e. more dynamic labour markets), can be achieved by a transition in the sectoral composition of the labour markets through creating a regional economy characterized by ‘related variety’.

Methodologically, the project will draw on a combination of quantitative and qualitative sources. Quantitative analysis based on register data from SCB will in combination with qualitative research – primarily based on interviews – be used for in debt analysis of the new labour market dynamics.

4.10 Tryggare omställning – ökad rörlighet

Caroline Söder & Berit Derk, Trygghetsrådet

Nästan hälften av alla anställda är i något avseende missnöjda med sin arbetssituation. Allvarligast är den stora grupp, nästan 20 % som känner att de både befinner sig på fel arbetsplats och har fel arbete utan att göra något åt det. Bidragande till dessa inläsningar är rädsla och oro för att förlora en trygg anställning och inkomst. Inte sällan leder otrivseln till sjukskrivning och utslagning.

Detta projekt är ett utvecklingsprojekt för att undersöka om arbetsmarknadsparterna SINF (Svensk Industriförening), SIF och Ledarna med Trygghetsrådet TRS som verktyg kan utveckla en modell, som ger dessa människor handgripligt stöd för att förändra sin situation.

Sammantaget kan vi säga att följande tre förhållanden talar för intensifierad forskning och utveckling inom omställningsområdet:

- 1 Många anställda uppfattar sig som yrkes-, arbetsplats- eller dubbelinlåsta (individnivå).
- 2 Förekomst av nya anställnings- och organisationsformer (organisationsnivå)
- 3 De omgivande stödjande systemen (som arbetslöshets-, omställnings-, och socialförsäkringar) täcker inte effektivt in olika omställningssituationer.

Det är tänkbart att en ny omställningspolitik i praktiken innebär vinster såväl för arbetstagare (lättare byta yrke och arbetsplats), arbetsgivare (lättare anpassa verksamheten) som för samhället (minskad belastning på välfärdsystemen).

Projektet kommer att läggas upp i tre faser: En etableringsfas, en genomförandefas samt en utvärderings- och exploateringsfas. Parterna och personal från TRS tillsammans med en forskare från ALI (ny partner sökes) utvecklar ett ”policydokument” som kan användas som underlag för den som ska kontakta de arbetsgivare, och i förekommande fall fackliga lokalorganisationer, som kan tänkas delta i projektet.

Projektet beräknar att totalt etablera kontakt med cirka 30 företag, för att initialt tillsammans med de lokala parterna utforma en modell för hur rekryteringen av deltagande anställda skall ske.

Därefter kommer information och marknadsföring att ske gentemot anställda i syfte att erbjuda stöd för karriärutveckling i syfte att stimulera arbetsrörlighet.

Cirka 50-100 anställda förväntas delta i projektet. Arbetslivsinstitutet (OBS! Ev. ny samarbetspartner söks i och med att ALI läggs ner) kommer under hela projektets gång följa och utvärdera projektet ur ett forskningsperspektiv. Projektets resultat kommer att spridas på olika sätt, bl.a. genom seminarier.

4.11 Regionförstoring och regionförminskning? Individens räckhåll – platsbundenhet, rörlighet och kön

Susanna Heldt Cassel, Johan Håkansson & Gunnar Isacsson, Högskolan Dalarna

Ny kunskap

I detta projekt problematiserar vi begreppet regionförstoring. Projektet kommer att bidra med ny kunskap om individspecifika orsaker till geografisk rörlighet respektive inlåsnings/orörlighet på arbetsmarknaden och dess koppling till aggregerade mönster över hur arbetsmarknadsregioner förstoras eller minskar. Vi vill fördjupa kunskapen om varför människor pendlar respektive inte pendlar utifrån ett individperspektiv där köns/genusperspektivet ges stor betydelse.

Syfte

Syftet med projektet är att undersöka drivkrafterna till regionförstoring och/eller regionförminskning på individnivå samt med utgångspunkt i enskilda individers räckhåll.

Begrepp och ansats

Tesen i denna studie är att beroende på var man befinner sig geografiskt så är antingen regionförstoring eller regionförminskning den dominerande processen på aggregerad nivå. Begreppet räckhåll är en viktig utgångspunkt och inkluderar både den geografiska lokaliseringens betydelse och den individuella förmågan och möjligheten till geografisk rörlighet.

Köns/genusperspektiv och rumsligt perspektiv

Könsperspektivet fyller två olika syften i studier av pendling och regionförstoring; dels som en självklar utgångspunkt i kartläggningar av skillnader mellan mäns och kvinnors pendlingsmönster och dels som en mer djupgående analytisk ansats där kön och genus-teorier används för att förklara skillnaderna. Genom att koppla genusteori till geogra-

fiska teorier och begrepp kan vi förstå hur könsskillnader skapas och upprätthålls på enskilda platser och i specifika sammanhang, något som är av central betydelse för att förstå dynamiken bakom pendlingsrörelser och i förlängningen regionförstoring.

Metoder

Genom att sammanföra resultat från kvantitativ bearbetning av statistik och visualisering i kartform baserad på individdata med kvalitativa djupintervjuer kan en helhetsförståelse och djupgående kunskap uppnås om regionförstorings- och regionförminsningprocesser.

4.12 Från högskola till arbetsliv

Lars Sundbom & Tommy Törnqvist, Mälardalens högskola

Problemområde och syfte

För en betydande och växande andel av de nya årskullar som skall söka sig en uppgift och en plats i arbetslivet, går vägen dit via högskoleutbildning.

Hur gestaltar sig språnget ut i arbetslivet för dem som i likhet med nästan hälften av sina generationskamrater söker sig dit via högskolan?

Denna generellt formulerade forskningsfråga är utgångspunkt för vår studie vars syfte är att utvärdera befintliga angreppssätt och metoder vid studier av högskoleutbildades etablering på arbetsmarknaden och att bidra till att förbättra och vidareutveckla registerbaserade beskrivningar och utvärderingar av etableringsprocessen.

Metod

Inom projektet utarbetas en kunskapsöversikt i kombination med utveckling av empiriskt välgrundade metoder för utvärdering och systematisk uppföljning av etableringsprocessen.

Det senare momentet baseras på analys och uttestning av registerbaserade mått som speglar olika aspekter av processen. Här utnyttjas totalräknade longitudinella individdata, från 1990 och framåt, i databasen *Datakällan* vid Mälardalens högskola.

Några forskningsfrågor

- Hur snabbt och hur väl lyckas man etablera sig på arbetsmarknaden och vilka konsekvenser för etableringsprocessen får det faktum att man är kanske uppemot 30 år innan det är dags att för första gången söka ett fast arbete?
- Hur går etableringsprocessen till och vilken roll har högskolan och andra aktörer – alltifrån privata nätverk till olika offentliga aktörer – i denna process?
- I vilken utsträckning kräver en lyckad etablering geografisk rörlighet och hur beredd är man att röra på sig?
- Hur väl svarar det arbete man lyckas få emot den kompetens man skaffat sig?

- Hur lyckosam som investering visar sig utbildningen vara i relation till den faktiska inkomstutveckling man möter?
- Vilka strategier aktualiseras om man inte alls lyckas etablera sig på arbetsmarknaden och skaffa sig en försörjning därifrån: Fortsätter man att studera eller försörjs man av offentliga försörjningssystem?
- Vilka variationer finns, när det gäller nämnda aspekter av etableringsprocessen, mellan olika utbildningar, mellan olika lärosäten och mellan personer med olika kön och olika social och etnisk bakgrund?

4.13 Lärlingsutbildning – en väg till en bättre fungerande arbetsmarknad?

Jonas Olofsson, Lunds universitet

Det finns flera olika aspekter på rörlighetens betydelse. Talar vi om rörlighet ur arbetsmarknadssynpunkt är matchningen central, dvs. arbetsgivare ska ha lätt att rekrytera arbetskraft med rätt kvalifikationer och arbetssökande ska ha lätt att hitta lediga jobb med rätt kompetensprofil. Uppgifter om hur lång tid det tar att fylla vakanser å ena sidan, och arbetslöshetsperiodernas längd å den andra, blir då indikatorer på hur väl arbetsmarknaden fungerar. Talar vi däremot om rörlighet ur ett långsiktigt tillväxtperspektiv är inte den sistnämnda definitionen tillfyllest. Då blir intresset större för i vilken riktning rörligheten går, hur pass många nya företag som startas, hur stor andel av rörligheten som förklaras av växlingar mellan redan etablerade jobb och verksamheter och hur stor andel som förklaras av att helt nyskapade anställningar tillsätts medan gamla förloras i relativ betydelse.

I det här projektet fokuserar vi på rörlighet ur ett bestämt perspektiv. Det är förutsättningarna på arbetsmarknaden för ungdomar i åldrarna 16-24 år som står i fokus. Vi analyserar hur matchningsprocessen påverkas av institutionella förhållanden inom gymnasial yrkesutbildning och arbetsmarknadspolitik. Här finns ett antal uppenbara problem: A) genomströmningen, B) kopplingen till arbetslivet och C) dimensioneringen av olika utbildningar.

- A) Allt för många inom gymnasieskolan fullföljer inte sin utbildning. Andelen har ökat betänkligt sedan yrkesutbildningarna omvandlades till 3-åriga program med ett större allmänteoretiskt innehåll. De som inte fullföljer gymnasieskolan får betydande problem att etablera sig på arbetsmarknaden.
- B) Arbetslivsanknytningen i de gymnasiala yrkesutbildningarna är inte tillfredsställande. APU (kravet på minst 15 veckors arbetsplatsförlagd utbildning) har inte fungerat som tänkt. Det mesta talar tvärt om för stora brister. Initiativ för att starta regionala Teknik college liksom beslutet om en gymnasial lärlingsutbildning (från halvårsskiftet 2007) är uttryck för en vilja att yrkesutbildningarna ska kopplas

närmre till arbetslivet, både för att tillgodose arbetsgivares kvalifikationskrav och för att underlätta elevers genomströmning.

- C Dimensioneringen av utbildningarna är ett annat stort problem ur matchningssynpunkt. Det tydligaste exemplet på det sistnämnda är det stora intresset för utbildningar på medieområdet och det omvänt svaga söktrycket till industriprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet (i relation till efterfrågan).

Det har i praktiken skett närmast revolutionerande förändringar i ungdomars etableringsvillkor under de senaste två decennierna. För det första har arbetsmarknaden för ungdomar i åldrarna 16-19 år i princip helt eliminerats, trots att gymnasieskolan formellt är en frivillig skolför. 1980 var det drygt 20 procent som valde sysselsättning framför studier. I dag är det enbart 2-3 procent av en kohort som inte går vidare från grundskolan till gymnasieskolan. Sysselsättningsandelen i åldersgruppen 20-24 år, bland så kallade unga vuxna, har utvecklats i samma riktning. Även om arbetslöshetsstaten har ökat markant är det utbildningsexpansionen som är den huvudsakliga förklaringen till den fallande sysselsättningen.

Vi vet också att arbetsmarknadsutsikterna för dem som saknar gymnasial utbildning är i det närmaste obefintlig. Andelen med inkomster från förvärvsarbete bland personer i åldrarna 20-30 år är ungefär 30 procentenheter lägre bland dem som saknar fullbordad gymnasieutbildning jämfört med gymnasieutbildade (då räknar vi alltså inte in individer med eftergymnasiala studier i den sistnämnda gruppen). Andelen som huvudsakligen försörjer sig på försörjningsstöd är ungefär tio gånger så hög och andelen med mycket låg inkomst (mindre än ett prisbasbelopp) är tre gånger så hög.

Andelen av dem som påbörjar en gymnasieutbildning, men inte fullbordar den, har ökat mycket kraftigt sedan 1990-talets första hälft och uppgår i dag till ca 30 procent. Vår utgångspunkt är att ungdomars arbetsmarknadsinträde måste underlättas. En huvudfråga är vilken betydelse lärlingsutbildning och mer av samverkan mellan reguljär yrkesutbildning och arbetsmarknadspolitik skulle kunna ha i detta sammanhang. Ungdomars situation på arbetsmarknaden måste stärkas av flera skäl:

- Utanförskap och arbetslöshet i unga år har långsiktigt negativa effekter på individens försörjningskapacitet.
- Den samhälleliga försörjningsbördan växer och påfrestningarna på den offentliga ekonomin ökar.
- En stor grupp unga vuxna kan hamna i ett permanent utanförskap på arbetsmarknaden. Deras kvalifikationer devalveras och sociala förankring försvagas.
- Matchningen på arbetsmarknaden försämraras. Det skapar makroekonomiska obalanser och växande stabiliseringspolitiska problem. Under den närmaste 10-årsperioden kommer 40 procent av dagens sysselsatta att lämna arbetskraften. Det innebär växande behov av ersättningsrekryteringar framöver.

4.14 Rörlighet på den segregerade arbetsmarknaden? Entreprenörskapets möjligheter och begränsningar

Charlotta Hedberg, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet & Katarina Pettersson, Nordregio

Vård- och omsorgsbranschen utgör en viktig arena för grupper med en svagare position på arbetsmarknaden. Samtidigt pågår en ökande privatisering inom branschen, där kvinnor startar företag med ambitionen att innovativt utveckla både verksamheten samt sin personliga situation. Frågan är om invandrade kvinnor är delaktiga i denna process.

Syftet med projektet är att kartlägga och analysera invandrade kvinnors rörlighet från offentlig till privat sektor inom vård och omsorg ur ett genus- och etnicitetsperspektiv. Detta ska redovisas på två sätt:

- Kartläggning av rörlighetsmönstret i jämförelse med andra grupper samt utifrån bransch, personliga karaktäristika och löneutveckling. Material: Longitudinell databas (PLACE).
- Analys av rörlighet och entreprenörskap som en väg till integration på arbetsmarknaden, där upplevda möjligheter och hinder analyseras. Material: Intervjuundersökning med invandrade kvinnor, dels företagare, dels anställda inom privat och offentlig sektor.

Projektets utgångspunkter

- *Den segregerade arbetsmarknaden:* Arbetsmarknaden kännetecknas av strukturer som gör att människor har olika förutsättningar att etablera sig på densamma. Detta gäller såväl vid inträdet på arbetsmarknaden, där invandrade kvinnor har särskilt låg sysselsättningsnivå, som för vilken position man innehar på arbetsmarknaden, fördelat på bl.a. låg- och högstatusarbeten, branscher, yrken och hierarkiska positioner.
- Invandrade kvinnor återfinns oftast inom *vård- och omsorgsbranschen*. Detta är en bransch som har *innovationspotential*. Tydliga kopplingar finns mellan branschen och forskning. Det tydligaste exemplet är kanske inom biotech-industrin, men vår tidigare forskning visar att även mindre företagare inom andra delar av branschen har stark forskningsförankring.
- *Regional utveckling:* Vård- och omsorgsbranschen är en av de viktigaste arbetsgivarna på många lokala arbetsmarknader. Innovationsmöjligheter och företagande inom branschen skulle kunna bidra till lokal och regional tillväxt.
- *Rörlighet på arbetsmarknaden:* Lokala arbetsmarknader produceras och reproduceras ständigt genom de sociala tillhörigheter vi har i form av kön och klass (Peck 1989 & Hanson och Pratt 1992). Flöden på arbetsmarknaden är situerade i vardagslivet och leder till att kvinnor har lägre rörlighet än män, bland annat genom

att kvinnor i högre utsträckning än män tar ansvar för barn och hemarbete och därför t.ex. pendlar kortare sträckor och i högre utsträckning arbetar deltid.

- *Entreprenörskap* är situerat i individens liv och är en del av dennes vardagliga kreativitet (Johannisson 2005). Att fokusera på företagandet som en bred, social *process* blir därigenom en viktig del av forskningen om företagande (Steyaert och Katz 2004). Att fokusera på entreprenörskap inom vård och omsorg, och att fokusera på kvinnor och personer med invandrarbakgrund, är att bryta med en traditionell företagarbild, där entreprenörskap betraktas som drastiska eller tekniska förändringar.
- Företagandet inom vård och omsorg är den viktigaste arenan för kvinnor att bedriva företag på (NUTEK 2003; Hedberg och Pettersson 2006). Det är även inom denna bransch som invandrade kvinnor återfinns. *Vårt projekt vill därför undersöka vilka möjligheter och restriktioner som finns för invandrade kvinnors entreprenörskap inom vård och omsorg.*

4.15 Ökad rörlighet och alternativa arbetstillfällen Tre steg för en bättre arbetsmarknad

Ulla Larsson, Kalmarsundsregionens arbetsgivarring

Uppbyggnad av en alternativ arbetsmarknad inom arbetsgivarringen "Ringengalaxen".

Idag har individer som har någon form av funktionshinder fått allt svårare att konkurrera på den befintliga arbetsmarknaden. Höga kompetenskrav med slimmade organisationer kan bland annat ses som bidragande orsaker till att kravet på en 100 % arbetskapacitet blivit allt mer tydlig. Vi vill skapa en "övergångsarbetsmarknad" där man får möjlighet att successivt slussas tillbaka till ett fungerande arbete.

Vårt syfte är att bygga upp Ringengalaxen, en arena där en "ny arbetsmarknad" kan erbjudas anställda som idag har svårt att finna lämpliga arbetsuppgifter.

Tanken är att individerna ska rekryteras från våra medlemsföretag när alternativa lösningar inte finns hos den ordinarie arbetsgivaren och där enda alternativet är tillgången till en större arbetsmarknad.

En arbetsgrupp är tillsatt och där syftet är att arbeta fram en praktisk och tillämpbar modell där förutsättningar, nyttan och vinsterna måste vara väl genomtänkta för att bli ett attraktivt alternativ.

Generationsväxling på medarbetarnivå

Ungdomsarbetslösheten är idag ett växande problem där allt fler ungdomar håller på att hamna i ett bidragsberoende samtidigt som stora pensionsavgångar är på gång.

För att behålla den kompetens den äldre generationen besitter vill vi skapa en brygga till kunskapsöverföring mellan den avgående äldre generationen som är på väg ut från arbetslivet, med den yngre som idag har svårt att ta sig in.

En analys kommer att göras för att få fram de arbetsplatser/arbetsuppgifter där värdet av den kunskap den äldre har finns kvar i företaget/organisationen och att denna överförs till dennes efterträdare.

En arbetsgrupp är bildad vars uppgift blir att arbeta fram själva modellen.

4.16 När jobbet försvinner

Anders Karlström & Gunnar Isacsson, Kungliga Tekniska Högskolan

Hur kan man påvisa och härleda *kritiska pendlingsisokroner*, dvs ”längsta accepterade pendlingsavstånd”? Tidigare forskning har påvisat vissa regionala skillnader vad gäller ”acceptabelt pendlingsavstånd”. Dessa utgör i sin tur basen för förekomsten av rumsliga arbetsmarknaders ”gränser”. Projektets föreslagna ansats ger möjlighet att studera hur dessa kan förklaras teoretiskt, men också påvisa dem empiriskt när man tar hänsyn till arbetstagares och arbetsställens sektoriella och geografiska lokalisering. Syftet är att studera hur dessa kan förklara geografiska skillnader i utträde respektive kvarstannande i arbetskraften vid nedläggelser av arbetsställen.

Givet bostadslokalisering kan förhållandena för män och kvinnor vara dramatiskt olika vid en nedläggning av ett arbetsställe. Detta kan bland annat bero på dels en *könssegregerad arbetsmarknad*, dels olika *resvanor*. Ansatsen i detta projekt ger exempelvis möjlighet till att belysa följande frågeställning: Hur mycket mer effektiv skulle arbetsmarknaden vara om den vore mindre könssegregerad?

Hur sammanhänger förhållandena på den *geografiska arbetsmarknaden* med *utnyttjandet av socialförsäkringssystemen* när äldre blir av med jobbet? Vilka anpassningsmekanismer i övrigt (exempelvis flyttning) används? Hur skulle arbetskraftsdeltagandet (särskilt bland äldre) förändras med en ökad regional tillgänglighet till arbetsställen? Och var skulle en sådan förändring vara störst? Vilken roll spelar ekonomiska incitament och ersättningsnivåer i sjukförsäkringssystemen för olika socioekonomiska och geografiska grupper?

4.17 Accelerator - ökad rörlighet i organisationer och nätverk

Lars Noväng & Märten Strömqvist, Octava galleri

Skapar lokala mötesplatser för innovativa, gränsöverskridande samarbeten byggda på lokala behov.

Initierar lokala projekt i skarpt läge med fokus på samhälls-entreprenörskap och konst/kultur (se: www.stockholmdirect.se).

Utvecklar modeller för processtöd som leder till kreativa resultat, utöver det förväntade och förutsägbara (se: www.axsite.se).

Prövar kombinationen samhällsentreprenörskap och konst/kultur för nya flexibla samarbeten mellan näringsliv och samhälle.

Utvecklar samband mellan nätverk, kultur, civilt samhälle och försörjningskraft genom konkreta projekt.

Skapar ytor för dynamisk samverkan mellan konst, kultur, forskning, näringsliv, samhälle.

5 DYNAMO 2s tre prioriterade områden

- Arbetskraftens rörlighet
- Regionförstoring, breddad arbetsmarknad och nya jobb
- Mellanhandsfunktioner och ”alternativa arbetstillfällen”

Bo Wictorin, NUTEK, hade fått programledningens uppdrag att göra en inledning kring DYNAMO 2s prioriterade områden samt relatera projekten till dessa områden. Syftet var att synliggöra kunskapsläget inom respektive område och tydliggöra kunskapsluckorna. Bo Wictorin utgick från den regionalpolitiska utredningen där han varit sekreterare. I diskussionen som följde hade projekten möjlighet att kommentera Wictorins analys.

Rörlighet, flyttning och regional utveckling/regionförstoring

En av frågeställningarna som behandlades i utredningen var: Vad är drivkraften till att folk flyttar? En viktig slutsats från regionalpolitiska utredningens studier var att ”tvingande arbetsmarknadsskäl” inte längre var någon betydelsefull orsak till varför man flyttar. Livsmiljöfaktorer framstod som väsentligt viktigare. Utredningen visade att både de som flyttade och de som stannade kvar trivdes. Vissa miljöer är viktiga för vissa personer och andra miljöer för andra personer. Hälften av arbetskraften flyttar i samband med att man byter jobb och i storleksordningen 15 procent av alla flyttare angav ”byte av jobb” som huvudorsak till varför man flyttade. Ett projekt som belyser detta ytterligare är Malmbergs, *Ny metod för att spegla viljan att flytta*.

Bo Wictorin menade också att man måste skilja på:

- Mellanregional rörlighet = byte av bostadsort
- Inomregional rörlighet = byte av arbete

Regionförstoring och strukturella förändringar

Det finns både strukturella och andra skäl till hur en region utvecklas framhöll Bo Wictorin. Vi har exempelvis fått ett allt mer decentraliserat högskolesystem i landet. Man borde därför titta på hur det går för studenterna efter avslutad utbildning. Projektet från Mälardalens högskola anknyter till denna problematik. Vilken betydelse studenternas val av utbildning och utbildningsort har för framtida karriär på arbetsmarknaden är här en central fråga.

Den inomregionala dynamiken ansåg Bo Wictorin vara viktig. Ett av projekten tar upp invandrarkvinnors situation och svårigheten att gå från offentlig till privat sektor. Intressant om gränserna går att bryta upp. Ett annat projekt, Accelerator, behandlar den mentala rörligheten och hur konsten kan vara en katalysator och medverka till att man kan lämna sina vanliga roller. Andra relaterade projekt gällande de strukturella förändringarna är Mälardalens högskola och Läringsprojektet.

Casten von Otter tog upp frågan om tidsperspektiv på strukturförändringar. Vissa effekter syns snabbt. Svealandsbanan har t.ex. snabbt gett effekt på bostadsmarknaden. Handeln förstår också snabbt nya logistiska förutsättningar. Universitetet har fått stor betydelse för Umeå men denna effekt har däremot tagit lång tid.

Bo Wictorin ansåg att regionförstoring är en nödvändig utveckling. Incitamenten för att få folk att flytta måste vara stora för att få effekt. Den nödvändiga anpassningen till arbetsmarknadens förändrade krav – där den lokala arbetsmarknadens storlek är en viktig faktor – tar helt enkelt för lång tid om den endast skulle ske genom en klassisk urbanisering. Inom DYNAMO 2 finns också projekt som på olika sätt problematiserar och belyser andra aspekter på rörlighet så som Scholtens och Heldt Cassels.

Mellanhandsfunktioner

Mellanhandsfunktioner är ett annat av DYNAMO 2s prioriterade områden. Två projekt handlar om generationsväxling i företag och ett om vakanser och vakanskedjor och alla tre hör till detta område. Att arbetsmarknaden blir mer och mer heterogen kommer att föra med sig ett större behov av mellanhandsfunktioner, menar Bo Wictorin.

Det sker f.n. en industriell omvandling av landet. Kompetenserna organiseras på ett annat sätt än tidigare. Frågan om vad som är kompetens tas upp i Träindustriprojektet som kommer att arbeta med validering. Förmågan att samordna olika typer av kompetens är viktig. Även projekt som rör invandrarföretag kan relateras till detta område.

6 Beröringspunkter mellan projekten

Konferensen fortsatte med att deltagarna åter fick studera varandras projekt för att finna ut vilka projekt man hade flest beröringspunkter med och därför skulle vilja utveckla ett samarbete med. Varje projekt fick i uppdrag att välja 5 andra projekt som skulle kunna vara lämpliga samarbetspartners. Utifrån dessa val utkristalliserades 3 grupper som fick i uppgift att fundera över vilka frågor man hade gemensamt, hur man bäst skulle utveckla sitt samarbete samt utse en sammankallande. Alla tre grupperna fann att man hade mycket gemensamt och viljan till fortsatt samarbete var påtaglig.

Grupp 1 består av följande projekt:

- Ökad rörlighet och alternativa arbetstillfällen. *Ulla Larsson*
- Lärlingsutbildning – En väg till en bättre fungerande arbetsmarknad?
Jonas Olofsson
- Tryggare omställning – Ökad rörlighet. *Caroline Söder och Berit Derk*
- Drivkraft Växling. *Ulf Andersson*
- Yrkesroller och validering inom träindustrin. *Thomas Strand och Bodil Svensson*
- Accelerator – ökad rörlighet i organisationer och nätverk. *Mårten Strömqvist och Lars Noväng*

En likhet man fann, var att alla projekten i gruppen hade *breda kontakter med småföretag*. Två av projekten handlar om generationsväxling, ett om lärlingsutbildning, ett om tryggare omställning, ett om validering av yrkesroller och ett om hur gränsöverskridande kan ske med hjälp av konst/kultur. Gruppen trodde att man efter hand skulle finna fler och fler beröringspunkter. Inget av projekten i gruppen är forskningsprojekt. Man såg det som en fördel om forskarsynpunkter kunde tillföras gruppen.

Som samarbetsformer bestämde man sig för möten och e-mailkontakter. *Caroline Söder utsågs till sammankallande*.

Grupp 2 bestående av följande projekt:

- Media, rörlighet och region – MEMOREG. *Anna Olofsson*
- Arbetsmarknadsrelaterade flyttningar i Sverige. *Bo Malmberg och Thomas Niedomysl*
- Vakanskedjor och rörlighet. *Fredrik Augustsson*

- Dynamiska arbetsmarknader: kompetens, talang, mobilitet. *Björn Asheim*
- Från högskola till arbetsliv. *Lars Sundbom och Tommy Törnqvist*

Gruppmedlemmarna hade funnit gemensamma faktorer i *databaser och enkäter*. Samtliga ansåg också att *högskolans roll* var en gemensam faktor. Ett önskemål om att VINNOVA skulle samla den forskning som finns på området framfördes. Casten von Otter föreslog en uppdaterad bibliografi utifrån rörlighetsfrågor. Även en övergripande sammanställning tyckte man skulle vara bra.

Som samarbetsform valde man till en början att maila projektplanerna till varandra. *Thomas Niedomyssl utsågs till sammankallande.*

Grupp 3 slutligen fick följande sammansättning:

- Geografiska villkor för produktivitet och sysselsättning. *Einar Holm och Urban Lindgren*
- Regionförstoring och regionförminskning? *Susanne Heldt Cassel*
- Rörligt arbetsliv –förflytningar, karriär och vardagsliv. *Christina Scholten och Sandra Jönsson*
- Regionförstoring på gränsen. *Sune Berger och Svante Karlsson*
- När jobbet försvinner. *Anders Karlström och Gunnar Isacson*
- Rörlighet på den segregerade arbetsmarknaden? *Charlotta Hedberg och Katarina Pettersson*

I Grupp 3 kom man fram till att *pendling, könsperspektiv, yrkeskarriär/biografisk info och geografiskt perspektiv* var gemensamma faktorer. Projekten använder olika metoder som bör kunna mötas på ett bra sätt. Man trodde också att man skulle kunna använda sig av varandras empiriska data.

Samarbete: Det geografiska perspektivet. *Charlotta Hedberg utsågs till sammankallande.*

Ytterligare synpunkter från gruppdiskussionerna

Gruppdiskussionerna var livliga och många tankar och synpunkter framfördes. Förutom de frågor grupperna besvarade i plenum kan nämnas att följande frågor också ventilerades:

- Betydelsen av generationsskiften vad gäller småföretag
- Personaluthyrning
- Samarbetet mellan näringsliv och offentlig förvaltning
- Kreativa processer och hur de kan tillämpas på andra områden än de rent konstnärliga
- Trygghetsrådets förebyggande åtgärder och betydelsen av att kunna behålla befintliga anställda genom någon form av lönebidrag

- Parternas samverkan vad gäller rörlighets- och trygghetsfrågorna
- Kopplingen mellan lärlingsutbildning, validering och generationsväxling
- Tankar och föreställningar om vad rörlighet egentligen är för något
- Flera projekt genomför omfattande datainsamlingar och möjligheterna till samarbete i samband med detta diskuterades.
- Svårt för akademiker att få användning för sin utbildning när man kommer ut i arbetslivet och att kunna förklara för folk vad man egentligen har lärt sig och vilken nytta man kan ha av detta ute i arbetslivet. Vad händer med akademiker 1,5 år efter examen?
- Det finns f.n. en tendens att folk i första hand flyttar till intressanta miljöer och först i andra hand till områden där det finns gott om jobb. Jämför Richard Floridas idéer. Kommer Floridas synsätt att slå igenom nationellt och internationellt?
- Var går gränsen mellan pendling och flyttning? Varför flyttar folk?

7 VINNOVA och rörlighetsfrågorna

VINNOVAs nyutträdde vice generaldirektör, Lena Gustafsson, hade sista punkten på programmet. Lena Gustafsson berättade att hon närmast kommer från Chalmers tekniska högskola där hon varit prorektor. Hon är mikrobiolog men har även jobbat mycket med organisationsstruktur och ledarskap.

Lena Gustafsson informerade om VINNOVA. Myndigheten som startades 2001 lyder direkt under Näringsdepartementet men har även goda kontakter med Utbildningsdepartementet. VINNOVAs uppgift är att främja en hållbar tillväxt genom behovsmotiverad forskning och utveckling av innovationssystem. Fokus ligger på att förstärka samarbetet mellan forskning, företag, politiken och offentlig sektor. VINNOVA har 1,4 miljarder kr per år att fördela och 40 % går till universiteten, 30 % till forskningsinstituterna, 20 % till företagen och 10 % till annat.

Utmaningen för VINNOVA kan beskrivas i några punkter:

- Vi befinner oss i en global miljö. Hur förhåller vi oss till omvärlden? Vi behöver titta på Sverige utifrån. Utifrånperspektivet är viktigt för att attrahera i högre grad. VINNOVA kan ta ett större initiativ här.
- Strategi för att bygga bra interaktion mellan olika parter som leder fram till ett stärkt innovationssystem.
- Bättre balans behövs mellan vetenskap, teknologi och marknadskrafterna. Kan vi få företagen att dra till sig forskning? *Forska och väx* är ett sådant program. Hela satsningen försvann med den nya regeringen men Lena Gustafsson tror att detta är ett misstag och hon hoppas att pengarna kommer tillbaka. (Sedan konferensen hölls har detta också skett.)
- Nya former av integration mellan företag och högskola bör prövas.
- Främja hållbar tillväxt ur alla synpunkter, inte minst miljöns.
- Effektanalyser genomförs för att undersöka vad pengarna har gett. Krav ställs på ännu mer konkretisering. Vill uppnå synergieffekter.

Lena Gustafsson avslutade med att konstatera att helhetsperspektivet är viktigt liksom kreativitet och nytänkande. Hon framhöll att rörlighet mellan olika områden som mellan företag och högskola samt mellan offentlig och privat sektor är mycket viktig.

8 Avslutning

Erling Ribbing avslutade konferensen med att informera om hur samarbetet mellan VINNOVA/DYNAMO 2 och projekten är tänkt att fungera.

Projektledningen kommer att besöka projekten för att sätta sig in i hur arbetet i de olika projekten framskrider. För att ordna erfarenhetsutbyte och på olika sätt stimulera projekten i sina arbeten kommer VINNOVA också att bjuda in projekten till seminarier. *Till dessa seminarier förväntas minst en representant från varje projekt komma.*

Projekten ska under arbetets gång skriva lägesrapporter. Rapporterna ska vara tydliga och ärliga och skildra hur det går i projektet. Det händer att en projektplan måste revideras och det är ingen katastrof. Det viktiga är att projektledaren berättar om svårigheterna och inte försöker dölja dem.

DYNAMO 2 kommer liksom DYNAMO 1 att utvärderas. Eventuellt kommer ”följeforskare” att följa programmets fortsatta utveckling. Den kunskap som projektet tar fram ska spridas, dels genom VINNOVAs försorg och dels genom de lokala kontakter som projektet har t.ex. den lokala pressen. Har projekten skrivit tidskriftsartiklar, eller tagit fram andra publikationer, kan dessa läggas som bilagor till lägesrapporterna.

Projekten kan få hjälp och praktiska råd av Arbetslivsenhetens projektassistent: Sussi Trankell, sussi.trankell@VINNOVA.se och Transportenhetens assistent inom DYNAMO: Gun Jönsson, gun.jonsson@VINNOVA.se.

VINNOVAs publikationer

Februari 2007

För mer info eller för att se tidigare utgivna publikationer se www.VINNOVA.se

VINNOVA Analys

VA 2007:

- 01 Nanoteknikens innovationssystem

VA 2006:

- 01 End of an era? Governance of Swedish innovation policy. *För svensk version se VA 2005:07*
- 02 Forskning och utveckling vid små och medelstora företag. *Finns endast som PDF*
- 03 Innovationsinriktad samverkan. *Finns endast som PDF*
- 04 Teknikbaserat nyföretagande i Sverige 1990 - 2003. *Finns endast som PDF*
- 05 Offentligt stöd till universitetens samverkansuppgift - en internationell kartläggning. *Finns endast som PDF*
- 06 Inkubatorer i Sverige - analys av indikatordimensioner och nyttoeffektivitet. *Finns endast som PDF*

VA 2005:

- 01 Wood Manufacture - the innovation system that beats the system. *För svensk version se VA 2004:02*
- 02 Nationella och regionala klusterprofiler - Företag inom bioteknik, läkemedel och medicinsk teknik i Sverige 2004
- 03 Innovation policies in South Korea and Taiwan. *Finns endast som PDF*
- 04 Effektanalys av nackskadeforskningen vid Chalmers - Sammanfattning. *Kortversion av VA 2004:07, för kortversion på engelska se VA 2005:05*
- 05 Impacts of neck injuries research at Chalmers University of Technology - Summary. *Kortversion av VA 2004:07, för kortversion på svenska se VA 2005:04*
- 06 Forskningsverksamhet inom produktframtagning i Sverige - en ögonblicksbild år 2004
- 07 En lärande innovationspolitik - samordning och samverkan? *För engelsk version se VA 2006:01*
- 08 Svensk trafiksäkerhetsforskning i tätposition - Framträdande forskare och forskningsmiljöer i statligt finansierad trafiksäkerhetsforskning 1949 - 2005

VINNOVA Forum

VFI 2007:

- 01 Universitetet i kunskapsekonomin (*Innovationspolitik i Fokus*)

VINNOVA Information

VI 2007:

- 01 Forska&Väx
- 02 MERA-programmet - Projektkatalog. *För engelsk version se VI 2007:03*
- 03 The MERA-program - Projects. *För svensk version se VI 2007:02*
- 04 DYNAMO 2 - Startkonferens & Projektbeskrivningar

VI 2006:

- 01 VINNOVAs verksamhet inom Transporter. *För engelsk version se VI 2006:07*
- 02 Årsredovisning 2005
- 03 Paving the Road. For Transport Innovation and Research
- 04 Drivkraft för tillväxt. VINNOVA 2005. *För engelsk version se VI 2006:08*
- 06 VINNVÄXT - Ett program som sätter fart på Sverige! *För engelsk version se VI 2006:15*
- 07 VINNOVA's activities within the Transport Sector. *För svensk version se VI 2006:01*
- 08 A driving Force for Growth. VINNOVA 2005. *För svensk version se VI 2006:04*
- 09 Komplexa sammansatta produkter - Projektkatalog 2006
- 10 VINNVINN - Mötesarena för nya affärsmöjligheter och arbetstillfällen
- 13 VINNOVA's activities in Biotechnology.
- 14 Arbetslivsutveckling - VINNOVAs satsningar inom arbetslivsområdet
- 15 VINNVÄXT - A programme to get Sweden moving! *För svensk version se VI 2006:06*
- 16 Competence Centres in Figures - Kompetenscentrum i siffror
- 17 E-tjänster i offentlig verksamhet. *För engelsk version se VI 2006:18*
- 18 E-Services in Public Administration. *För svensk version se VI 2006:17*
- 19 Effektiv Produktframtagning - Projektkatalog 2006

VI 2005:

- 02 Årsredovisning 2004
- 03 VINNOVA - För ett innovativt Sverige! *För engelsk version se VI 2005:06*
- 04 DYNAMO -Beskrivningar av de 18 projekt som ingår i programmet
- 05 Den dubbla vinsten. VINNOVA 2004
- 06 VINNOVA - For an innovative Sweden! *För svensk version se VI 2005:03*

- 08 Swedish research for growth. A VINNOVA magazine
- 09 Kunskapsbildning och organisering - Ett program för förnyelse och innovation
- 10 Innovationsprocesser i Norden - Ett program för organisering av utvecklingsarbete med bred medverkan. *Finns endast som PDF*

VINNOVA Policy

VP 2006:

- 01 På spaning efter innovationssystem. *För engelsk version se VP 2006:02*
- 02 In search of innovation systems. *För svensk version se VP 2006:01*

VP 2005:

- 01 Kunskap för säkerhets skull. Förslag till en nationell strategi för säkerhetsforskning. *För engelsk version se VP 2005:03*
- 02 Strategi för tillväxt - Bioteknik, en livsviktig industri i Sverige
- 03 Knowledge to safeguard security. Proposals for a national strategy for security research. *För svensk version se VP 2005:01*
- 04 Produktionsteknik & Fordonstelematik. Förslag till FoU-program
- 05 VINNOVA's views on the European Commission's proposal for the Seventh Framework Programme on Research & Technological Development 2007 - 2013. Position paper

VINNOVA Rapport

VR 2007:

- 01 Design of Functional Units for Products by a Total Cost Accounting Approach

VR 2006:

- 01 Det förbisedda jämställdhetsdirektivet. Text- och genusanalys av tre utlysningstexter från VINNOVA
- 02 VINNOVAs FoU-verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv. Yrkesverksamma disputerade kvinnor och män i VINNOVAs verksamhetsområde
- 03 ASCI: Improving the Agricultural Supply Chain - Case Studies in Uppsala Region. *Finns endast som PDF*
- 04 Framtidens e-förvaltning. Scenarier 2016. *För engelsk version se VR 2006:11*
- 05 Elderly Healthcare, Collaboration and ICT - enabling the Benefits of an enabling Technology. *Finns endast som PDF*
- 06 Framtida handel - utveckling inom e-handel med dagligvaror
- 07 Tillväxt stavas med tre T
- 08 Vad hände sen? - Långsiktiga effekter av jämställdhetsåtgärder under 1980- och 90-talen

- 09 Optimal System of Subsidization for Local Public Transport. *Finns endast som PDF*
- 10 The Development of Growth oriented high Technology Firms in Sweden. *Finns endast som PDF*

- 11 The Future of eGovernment - Scenarios 2016. *För svensk version se VR 2006:04*
- 12 Om rörlighet - DYNAMO-programmets seminarium 12 - 13 juni 2006
- 13 IP-telefoni - En studie av den svenska privatmarknaden ur konsument- & operatörsperspektiv
- 14 The Innovation Imperative - Globalization and National Competitiveness. Conference Summary
- 15 Public e-services - A Value Model and Trends Based on a Survey
- 16 Utvärdering av forskningsprogrammet Wood Design And Technology - WDAT

VR 2005:

- 01 Effektivt arbete i processindustrin Hur man gör. Från strategi till genomförande
- 02 Teori och metod för val av indikatorer för inkubatorer. *Finns endast som PDF*
- 03 Informations- och kommunikationsteknik i USA. En översiktsstudie om satsningar och trender inom politik, forskning och näringsliv.
- 04 Information and Communications Technology in Japan. A general overview on the current Japanese initiatives and trends in the area of ICT.
- 05 Information and Communications Technology in China. A general overview of the current Chinese initiatives and trends in the area of ICT.
- 06 Hälsa & lärande. Frågor för hälso- och sjukvårdssystemet
- 07 Samhandling för innovationsledd tillväxt
- 08 Tekniköverföring från landbaserade fordon till mindre fartyg - fas 1. *Finns endast som PDF*
- 09 Nya emissionskrav för dieselmotorer - en katalysator för svensk industri? *Finns endast som PDF*
- 10 Samarbete mellan KTH och kringliggande industriforskningsinstitut - nuläge och utvecklingsmöjligheter
- 11 ICT-based Home Healthcare. *Finns endast som PDF*
- 12 Kompetensutveckling i små och medelstora företag - SMF. En kvalitativ studie av konferensdeltagares utsagor
- 13 The KTH Entrepreneurial Faculty Project
- 14 OLD@HOME Technical Support for Mobile Close Care. Final Report. *Finns endast som PDF*
- 15 Värdeskapande innovationsmiljöer

VINNOVA är en statlig myndighet
med uppgift att främja hållbar tillväxt
genom finansiering av behovsmotiverad forskning
och utveckling av effektiva innovationssystem

VERKET FÖR INNOVATIONSSYSTEM – SWEDISH GOVERNMENTAL AGENCY FOR INNOVATION SYSTEMS

VINNOVA, SE-101 58 Stockholm, Sweden Besök/Office: Mäster Samuelsgatan 56
Tel: +46 (0)8 473 3000 Fax: +46 (0)8 473 3005
VINNOVA@VINNOVA.se www.VINNOVA.se